

**Потрошувачи,
Доколку сметате дека вашите права кои произлегуваат од
договорите за потрошувачки кредити се повредени можете
да се обратите до:**

Организацијата на потрошувачите на Македонија

ул. Водњанска б.б., П.фах 150, 1000 Скопје
тел. 02 / 3220 440; тел./факс: 02/3179 592; url: www.opm.org.mk; e-mail:
opm@opm.org.mk

Организација на потрошувачите Битола

ул. Браќа Мингови бр.5, 7000 Битола
тел./факс: 047/228 246

Организација на потрошувачите Штип

ул. Васил Главинов бб, 2000 Штип
тел./факс: 032/385 592

Организација на потрошувачите Охрид

ул. Димитар Влахов бр.48, 6000 Охрид
тел./факс: 046/252 833

Организација на потрошувачите Кочани

ул. Раде Кратовче бр.1, 2300 Кочани
тел./факс: 033/277 209

Организација на потрошувачите Тетово

ул. ЈНА 1200 Тетово
Општина Тетово, барака бр.5
тел./факс: 044/800 309

и во следните советодавни места:

Општина Кичево

045/223 001, лок. 15

Општина Струга

046/782 015, лок. 140

Општина Кавадарци

043/416 107, лок. 19

Општина Гостивар

042/213 511, лок. 17

Општина Велес

043/232 406, лок. 226

Општина Струмица

034/345 274

Општина Куманово

031/432 650

Општина Кочани

033/277 209

Издавањето на Брошурата „Водич низ Законот за заштита на потрошувачите при договори за потрошувачки кредити“ е со финансиска поддршка од Сојузното министерство за стопанска соработка и развој на Германија имплементирано преку Проектот за економско правна реформа на Германското друштво за техничка соработка (ГТЗ).

gtz Partner for the Future.
Worldwide.

**ВОДИЧ НИЗ ЗАКОНОТ ЗА ЗАШТИТА
НА ПОТРОШУВАЧИТЕ
ПРИ ДОГОВОРИ ЗА
ПОТРОШУВАЧКИ КРЕДИТИ**

Се поголемото задолжување на граѓаните денес претставува глобален проблем. Потрошувачкото општество е базирано на понуда на мошне голем асортиман на различни производи и услуги за широка потрошувачка, високо професионален маркетинг насочен кон потрошувачите, промотивни можности на мас-медии и интернетот, како и респективен асортиман на кредитни производи на финансискиот сектор насочени кон можностите за задолжување на потрошувачите. Ова создава амбиент на потрошувачка еуфорија надвор од реалните потреби и можности на населението.

Ова создава амбиент на потрошувачка еуфорија надвор од реалните потреби и можности на населението.

Ваквите светски трендови не ја одбегнаа ниту Република Македонија, чии граѓани во последните години сè повеќе и повеќе се задолжуваат.

При сето тоа, неинформирани и неедуцирани граѓани често се жртви на несоодветните (понекогаш дури измамни) реклами, нефер договорните клаузули во кредитните аранжмани кои ги склучуваа, разните видови на трошоци (вон каматата, кои најчесто однапред се наплаќаат) за кои не се свесни, а согласно договорните услови мораат да ги плаќаат. Затоа денес имаме несовесни, профитно ориентирани даватели на ваков вид на финансиски услуги од една страна, и наивни и неедуцирани потрошувачи од друга страна.

Со цел да се ублажат ваквите состојби во земјите членки на Европската Унија донесена е соодветна Директива со која се уредуваат заеднички основите на легислативата на земјите членки во доменот на потрошувачките кредити. Оваа Директива е транспонирана и во законодавството на Република Македонија, заедно со останатите директиви на ЕУ од овој домен.

Имено, со Законот за заштита на потрошувачите (Службен весник на Република Македонија бр. 38/2004, 77/2007 и 103/2008) генерално се уредува заштитата на правата на потрошувачите во Република Македонија.

Кога станува збор за доменот на задолжување на граѓаните - потрошувачи, донесен е и посебен Закон за заштита на потрошувачите при договори за потрошувачки кредити (Службен весник на Република Македонија бр. 63/2007), со кој детално се уредува оваа материја. Законот е целосно прилагоден на соодветната директива на Европската Унија, така што граѓаните на Република Македонија ги имаат истите права во овој домен како и граѓаните на земјите членки на ЕУ.

Меѓутоа, и покрај овој факт останува уште многу да се работи во доменот на водењето на семејните финансии на граѓаните, способноста да се изврши пресметка на семејниот капацитет за штедење, потребата договорите да се читаат и разберат пред нивното потпишување и генерално потребата од информирање, едукација и советување на граѓаните кога станува збор за финансиските услуги генерално и задолжувањата посебно.

Во рамките на оваа брошура ќе се обидеме да дадеме одговори на одредени основни прашања од интерес за потрошувачите, кога ќе се решат да се задолжат и ќе се најдат во улога на приматели на потрошувачки кредити.

Законот за заштита на потрошувачите при договори за потрошувачки кредити пропишува определени права за корисникот на кредитот, доколку истиот може да се подведе под дефиницијата на “Потрошувач” и доколку аранжманот кој граѓанинот го склучува може да се подведе под законската дефиниција на поимот “Потрошувачки кредити”.

Опфат на заштитата во Законот за заштита на потрошувачите при договори за потрошувачки кредити

Како што споменавме, заштитата пропишана со овој Закон, а со тоа и обемот на неговата примена се врзани за поимот “Потрошувач”. Ова значи дека одредбите на Законот ќе се применуваат само доколку во улога на кредитно-примател се јавува лице кое може да се подведе под дефиницијата на “Потрошувач”, а аранжманот кој се склучува под поимот “Потрошувачки кредит”.

Кој е потрошувач, примател на “Потрошувачки кредити”?

“Потрошувач” е секое физичко лице (човек, граѓанин) кое купува производи или користи услуги за непосредна сопствена или семејна потрошувачка, вклучувајќи го тука и користењето на потрошувачки кредити.

Што сè се смета за “Потрошувачки кредит”?

Под поимот “Потрошувачки кредит”, во смисол на одредбите од Законот за заштита на потрошувачите при договори за потрошувачки кредити, се опфатени низ од парични и стоковни кредитни аранжмани како следи:

- Договор за кредит или заем даден во пари со обврска за враќање во зголемен износ во договорен рок;
- Договор за кредитни лимити на кредитни картички, за кој потрошувачот се обврзува да плаќа одредена камата и користениот износ да го врати во време и под услови утврдени со договорот;
- Договор за продажба на стоки и услуги со одложено плаќање, доколку цената при ваквата продажба е поголема од онаа за плаќање во готово;
- Договори за финансиски лизинг;
- Договори за закуп на ствари кај кои закупнината се смета за одложено плаќање;
- Други финансиски договори кои во економска смисла имаат иста намена како договорите на кредит (деривати).

Што не се смета за “Потрошувачки кредит”?

Следните задолжувања го немаат третманот на “Потрошувачки кредити”, а со самото тоа потрошувачите при склучување на ваквите аранжмани не ја уживаат заштита која ја дава Законот:

- Договори за оперативен лизинг и за закуп на ствари;
- Договори за кредит со кои не е предвидено плаќање на камата или други трошоци;
- Договори за кредит кај кои потрошувачот се обврзува да го врати кредитот во период пократок од три месеци;
- Договори за кредит кој се враќа во најмногу четири рати за период пократок од 12 месеци;
- Договори за дозволено пречекорување на тековна сметка, на кои се применуваат само одредбите од член 8 на Законот*;
- Договори за кредит на износи помали од 200 и повисоки од 20.000 евра во денарска противвредност и
- Договори за кредит кои се резултат на судско порамнување или порамнување пред орган на државна управа како и одложено плаќање по извршна исправа со посредство на извршител.

* Задолжителни елементи во писмениот договор.

Какви потрошувачки кредити и нивни модалитети постојат?

Парични и стокови

Кредитирањето може да се врши во пари, што е почест случај, или во предмети и/или услуги. Како пример за ова можат да послужат пакетите кои ги нудат операторите на фиксната телефонија (компјутер во пакет со соодветен модел за телефонски и интернет услуги) кои се нудат на рати. Меѓутоа, нивната отплата секогаш се врши во пари.

Во национална и странска валута

Во Република Македонија потрошувачите можат да земаат само потрошувачки кредити во национална валута. Ова значи дека секоја понуда или евентуално задолжување во странски средства за плаќање (девизи) е нелегално.

Еднократни и револвинг

Еднократните кредити се доминантна категорија на заеми кои се нудат на потрошувачите. Карактеристика на овој тип кредити лежи во фактот дека потрошувачот се задолжува со еднократен, однапред дефиниран износ на кој се склучува кредитниот аранжман.

Наменски и ненаменски

Потрошувачките кредити можат да бидат наменски, што значи ексклузивно одобрени за кредитирање на точно определени намени или ненаменски (кредити со општа намена, во практиката познати и под називот “Потрошувачки кредити”). Кај наменските кредити потрошувачот најчесто не ги добива парите “На рака”, туку кредитодавателот плаќа за сметка на потрошувачот кај продавачот на наменскиот движен или недвижен предмет чија набавка се кредитира. Типични примери на наменски кредити во нашата практика се “Автомобилскиот” и “Стамбениот” кредит.

Краткорочни, среднорочни и долгорочни

Наредната поделба на потрошувачките кредити можеме да ја извршиме спрема рокот за враќање. Иако не постои универзална општо прифатена поделба во овој контекст, сепак ќе кажеме дека за краткорочни се сметаат кредитите со рок на отплата до една година, за среднорочни со рок на отплата до три или пет години, а за долгорочни со период на отплата над три односно пет години.

Со фиксна или со променлива камата

Потрошувачките кредити можат да бидат со фиксна или променлива камата. Клаузулата за фиксна камата во договорот за кредит значи дека потрошувачот ќе ја плати однапред договорената камата без оглед на случувањата на финансискиот пазар на земјата (паѓање или раст на вредноста на денарот, засилена понуда или побарувачка на пари и сл.).

За разлика од ова кај клаузулата за променлива каматна стапка, потрошувачот

За разлика од нив, револвинг кредитите претставуваат соодветен износ на средства (квота, износ за користење) кои кредитодавателот ги става на располагање на корисникот за времетраењето на аранжманот. Карактеристика на ваквиот аранжман лежи во фактот дека кредитодавателот секој повлечен износ од страна на корисникот го надоместува (до однапред договорен вкупен обем на задолжување), така што корисникот секогаш ја има на располагање кредитната квота.

се согласува со евентуална промена на првично договорената каматна стапка преку право на органот на управување на кредитодавателот со своја еднострана одлука да ја менува каматната стапка во текот на отплатата.

Со или без девизна клаузула

Воведувањето на девизната клаузула во договорот за кредит значи врзување на износот на кредитот за соодветен износ на девизи во моментот на одобрување (денес најчесто ЕВРО). Ова значи дека потрошувачот должи онолку денари колку што се потребни да се купи пресметаниот износ на девизи за времетраење на кредитот. Ваквата клаузула дава право на кредитодавателот да ја корегира главницата на кредитот, доколку во периодот на отплата дојде до пад на вредноста на денарот.

Ова секако значи и обвска за корекција доколку дојде до раст на вредноста на денарот во однос на странската валута, но тоа во практика е само теоретска можност со оглед дека кредитодавателот ќе вклучи ваква клаузула само во случаи кога постои ризик од пад на валутата во која е одобрен кредитот.

Со или без “Грејс период”

Терминот “Грејс период” означува период по отпочнувањето на отплатата на кредитот во кој не се врши отплата на главницата, туку тече и се плаќа само каматата. Ваквата клаузула не е вообичаена за потрошувачките кредити, но сепак нејзината примена не е исклучена.

Кредити со или без депозит

Понекогаш давателите на потрошувачки кредити креираат посебни пакети врзани за постоење на орочен депозит на кредитобарателот кај кредитодавателот како предуслов за одобрување на ваков кредит. Доколку потрошувачот има можност за ваков вид на задолжување треба да го претпочита пред другите кредитни производи со оглед дека ваквите кредити се во принцип најповолни за користење.

Хипотекарни и кредити со друг вид на обезбедување

Кредитодавателите со цел да ги обезбедат своите пласмани, при склучување на кредитниот аранжман бараат од потрошувачот соодветно обезбедување, како предуслов за склучување на договор. За оваа цел се користат низа инструменти како на пример: жиранти, административна забрана, залог врз подвижни предмети (предметот на набавка кај наменските кредити), залог врз недвижности (хипотека), осигурување на предметот на набавка кај наменските

кредити, парични депозити, осигурување на кредитот и сл.. Во практиката најчесто се среќаваат комбинации (два или повеќе) на овие инструменти, во зависност од времето на отплата и висината на задолжувањето.

Што е тоа финансиски лизинг?

Претставува вид на финансиски аранжман кај кој потрошувачот, по склучувањето на договорот го одбира (нарачува) посакуваниот предмет, а истиот го плаќа давателот на лизинг и го отстапува во владеење (користење) на потрошувачот.

Предметот на лизинг останува во сопственост на давателот на лизинг сè до исплата на последната лизинг рата (кога предметот во зависност од договорот преоѓа во сопственост на потрошувачот или се враќа на давателот на лизинг). Лизингот во принцип е нешто поскап од кредитот, но од друга страна на овој начин до посакуваните предмети можат да дојдат и потрошувачи кои во принцип не би биле прифатени од давателите на кредити.

Какви се трошоци има потрошувачот при користење на “Потрошувачки кредити” и лизинг?

При склучување на кредитни или лизинг аранжмани потрошувачот е подложен на плаќање на надоместоци кон кредиторот (ануитет кај кредитите или лизинг рата кај финансискиот лизинг). Основен меѓу овие надоместоци е каматата, односно надоместок за финансирање кај лизингот, кој претставува надомест за користење на средствата.

Меѓутоа, покрај овие во разните аранжмани за финансирање се јавуваат и други трошоци или групи трошоци во зависност од аранжманот и кредиторот, како следи:

- Надомест за обработка на апликацијата;
- Провизии;
- Манипулативни трошоци;
- Трошоци за задолжително осигурување на кредитот/предметот;
- Трошоци за пренос на паричните средства (платен промет);
- Понекогаш чланарини или слични трошоци за членство, статус и сл.

Според тоа, имајте во предвид дека не е доволно да ја знаете само каматната стапка, туку треба да се информирате за вкупните трошоци на аранжманот пред да процените што е најповолно за Вас.

Кој се е потенцијален давател на “Потрошувачки кредити”?

Во улога на даватели на “Потрошувачки кредити” се јавуваат:

- Банки;
- Филијали на странски банки;
- Штедилници;
- Домашни лизинг компании;
- Филијали на странски лизинг компании;
- Други трговски друштва и трговци поединци*.

Што се тоа кредитни посредници?

Кредитни посредници се лица кои во име и за сметка на давателот на потрошувачки кредит посредуваат при склучување на вакви аранжмани. При контакт со потрошувачот должни се да се легитимираат со писмено овластување (оверено од нотар) издадено од давателот на кредити за кого работат.

* Овие можеме да ги препознаеме по налепница издадена од Министертвото за економија која мора да биде истакната на местото каде се склучуваат ваквите аранжмани.

Кредитните посредници не смеат да наплаќаат за своите услуги од потрошувачите.

Кои се обврските на давателите на “Потрошувачки кредити”?

Давателите на “Потрошувачки кредити”, при склучување и во текот на реализација на ваквите аранжмани ги имаат следните обврски:

- Коректно и вистинито рекламирање на кредитните аранжмани кои ги нудат на потрошувачите;
- Потполно информирање на потрошувачот пред склучување на договорот;
- Обврска да го запознае потрошувачот со сите трошоци кои произлегуваат од аранжманот;
- Задолжително склучување на писмен договор за аранжманот;
- Внесување во истиот на задолжителните елементи на договорот утврдени со Законот;

- Забрана за вклучување на таканаречените нефер договорни клаузули, регулирани со Законот за заштита на потрошувачите;
- Обврска да прими откажување на договорот;
- Обврска да прими предвременно враќање на кредитот;
- Обврска за известување за промена на страна (во случај на статусна промена кај кредитодавателот).

Кои се надлежните институции кои ги контролираат давателите на “Потрошувачки кредити”?

Државниот пазарен инспекторат, за трговски друштва (претпријатија) и трговски поединци (кои не се банки, штедилници и лизинг компании). Народна банка на Република Македонија, за банки, филијали на странски банки и штедилници.

Министерство за финансии, за домашни и филијали на странски лизинг компании.

Неколку препораки за потрошувачите!

- Проценете дали Вашата финансиска цел (за која сакате да се задолжите) е потреба или само желба;
- Проценете дали Вашата финансиска цел може да се одложи (реализира во рамките на Вашите можности за штедење);
- Проценете го реално Вашиот семеен, односно личен капацитет за штедење и не се задолжувајте надвор од него;
- Никога не се задолжувајте кај неовластени даватели на било какви видови заеми;
- Побарајте ги написмено информациите за можностите за задолжување кои се нудат од различни кредитори и дома внимателно прочитајте ги. По потреба побарајте дополнителна информација.
- Ако е можно претпочитајте задолжување без девизна клаузула и со фиксна камата;
- Ако сепак решите да се задолжите, преспијте уште една ноќ пред тоа да го сторите;
- Внимателно прочитајте го договорот пред да го потпишете;
- Ако решите предвреме да го вратите кредитот, проверете во амортизациониот план (листа на рати) колку од главницата (главниот долг), а колку од каматата сте платиле дотогаш и дали воопшто ви се исплати да го сторите тоа*.

* Банките редовно ануитетите (главница + камата) ги креираат така што на почетокот од отплатата каматата е доминантна над отплатата на главницата, кое постепено се менува, така што на крајот отплатата на главницата доминира во структурата на ануитатот.